

Franja Tavčar

Osrednja predstavnica slovenskega meščanskoliberalnega ženskega gibanja

Zbrala Rada Kos

Franja Tavčar je bila rojena 8. februarja 1868 v meščanski družini v Ljubljani. Mama Frančiška Arce in oče Gustav Košenini sta ji zelo zgodaj umrli. Odraščala je pri premožnem stricu, trgovcu s čipkami Franu Lukmanu - Špickramarju, zanjo pa so skrbeli tudi drugi strici in tete, še posebej Josipina (teta Ajka).

Franja je obiskovala nemško meščansko uršulinsko šolo v Ljubljani. Živelna je v narodno zavednem okolju, saj jo je teta Ajka vodila v ljubljansko čitalnico, na slovenske gledališke predstave in druge narodne prireditve.

Franja se je že zgodaj navduševala nad povestmi dr. Ivana Tavčarja, ki jih je prebirala v Ljubljanskem zvonu in so bile podpisane s psevdonimom Emil Leon. »Mili lev« je bil eden izmed pisateljevih najljubših nadimkov, z njim pa je poudarjal svoj literaren in človeški značaj – milino in bojevitost. Ime Mili je povezano tudi z njegovo mladostno

ljubeznijo Emilijo, vendar pa je to že druga zgodba.

Šestnajstletna Franica Košenini, dedinja troje velikih ljubljanskih premoženj, je leta 1884 z navdušenjem prebrala Tavčarjev roman Mrtva srca in želela Milega leva čim prej spoznati.

Dan po Franjinem prvem javnem nastopu pred cesarjem Francem Jožefom leta 1883 sta se na čitalniški besedi takrat 33-letni Tavčar in mlada Franja spoznala. Ljubezen na prvi pogled je veljala z obeh strani, vendar jo je šele po nekaj letih dvorjenja, leta 1886, Ivan uradno zasnubil.

Poročila sta se 23. maja 1887 v cerkvi sv. Petra v Ljubljani. Ivan in Franja sta po poroki kupila hišo na Bregu 10 v Ljubljani. V zakonu se jima je rodilo pet otrok: Ivan, Franc Boris Jožef, Josipina Bogomila - Pipa, Ante in Igor.

Zakonca Tavčar sta bila znana podpornika mladih literatov in umetnikov. Poleg tega, da so nekateri

Franja Tavčar s hčerko Pipa na Volbenškem sejmu, okoli 1910
Vir: Hrani ZAL – Enota v Škofji Loki

dnevno prihajali na kosilo, sta jim omogočila tudi dostop do bogate knjižnice.

Franja je postala aktivna v družbenih in družabnih krogih. Sodelovala je pri ustanavljanju Ženskega telovadnega društva in Splošnega ženskega društva, Mladike in dekleškega liceja, Dečjega materinskega doma v Ljubljani, počitniškega doma za otroke v Kraljevici na Hrvaškem in pri graditvi doma za onemogle ženske Jožefišče na Poljanski cesti. Leta 1921 je v Ljubljani ustanovila in vodila Kólo jugoslovanskih sester, ki je pomagalo Slovincem na zasedenih ozemljih, žrtvam vojne, prirejalo je počitniške kolonije za bolne in oslabele otroke ter delovalo na kulturnem, humanitarnem in obrambnem področju.

Organizirala je tudi dobrodelne akcije. V letih 1912–1913 je Splošno žensko društvo pod Franjinim vodstvom zbralo za srbski in bolgarski Rdeči križ več vagonov oblek, sanitetnega materiala in zdravil. Za svoje delo med prvo svetovno vojno je prejela odlikovanje Rdečega križa.

Leta 1917 je bila med glavnimi pobudniki zbiranja podpisov v podporo

majniški deklaraciji. Skupaj s Cilko Krek, predstavnico slovenskega katoliškega ženstva, je zbrala preko 200.000 podpisov. Vezane v sedem debelih knjig sta podpise izročili dr. Antonu Korošču, ki je majniško deklaracijo 30. maja 1917 prebral v dunajskem državnem zboru.

Franja Tavčar je leta 1925 postala prva slovenska dvorna dama jugoslovanske kraljice Marije Karađorđević. Večkrat je bila poklicana v Beograd, kraljico Marijo

Dvorec Visoko. Foto: Lucija Kavčič. Vir: Zavod Poljanska dolina

Franja Tavčar. Vir: Wikipedia

Posmrtna maska Franje Tavčar
foto: Katja Jemerc
Vir: Zavod Poljanska dolina

pa je, oblečena v narodno nošo, spremljala tudi na njenem obisku v Sloveniji.

Posestvo na Visokem je prišlo v last zakoncev Tavčar leta 1893. V dvorcu sta sprejemala pomembne politične goste in kulturnike, vabila okoliške dijake in študente, ki so v družbi visokih gostov spoznavali salonske manire. Hiša je bila polna umetniških del domačih umetnikov, slikarjev in kiparjev. Gostje pa so v prijetnem in družabnem vzdušju igrali kroglet, se sprehajali, kopali v Poljanski Sori ali čolnarili.

Po prvi svetovni vojni sta zakonca Tavčar večino časa preživela na Visokem. Leta 1923 je umrla teta Ajka, kmalu za njo pa dr. Ivan Tavčar. Franja se je odela v črnino, ki je poslej ni več odložila. Dva meseca po praznovanju svoje 70-letnice, 8. aprila 1938, je Franja Tavčar umrla.

Več zanimivih podrobnosti o življenju Franje in dr. Ivana Tavčarja dobite na obisku Loškega muzeja Škofja Loka (<https://www.loski-muzej.si/>) in na Dvorcu Visoko, Zavod Poljanska dolina (<http://www.poljanskadolina.com/>).

Vir: Biljana Ristić, <https://www.loski-muzej.si/novice/franja-tavcar-gospa-z-visokega/>.

Franja Tavčar na Visokem
Vir: Hrani ZAL – Enota v Škofji Loki

Franja in Ivan Tavčar
Vir: NUK – Zbirka upodobitev znanih Slovencev